מראה יחזקאל על התורה — ויחי

ברש"י למה פרשה זו סתומה שכיון שמת יעקב נסתמו עיניהם כו', ולכאורה קשה הלא כתוב ויחי יעקב ולמה סמך כאן הסתימה, והנ"ל דהנה אמרו חז"ל [אבות פ"ה כ] עז פנים לגהינם ובושת פנים לגן עדן, וצריך באור וכי כללא הוא הלא אמרו ולא הביישן למד וגם יש בושת פנים אשר בקרבו ישים ארבו, ועוד וכי ביד התנא להשכיר ולהעניש ומקרא מלא הוא (איוב לד לג) המעמך ישלמנה וכו'.

אבל הנראה, שבחכמה הטיבו אשר דברו, דהנה הפסוק הראשון שמתחילין בו פסוקי דזמרה הוא הודו לה' כו' הודיעו בעמים עלילותיו, והנה לפי זה היה מוטל עלינו שתיכף אחר התפלה נקבץ כל העמים להודיעם נפלאות השם, ועוד מה ענין זה להתחלת התפלה, ועוד לשון עלילותיו משמע בלבולים, כמ"ש בעלילה באת עלינו, והול"ל פעולותיו או נפלאותיו. אבל הענין הוא דאיתא במדרש [ב"ר פפ"ד] נורא עלילה על בני אדם וסמך ליה הפך ים ליבשה למה וישנאו אותו כדי שיקרע הים לפניהם, ופירש המתנות כהונה שהקב"ה מסבב סיבות ומגלגל גלגולים להקים את עצתו שע"י הכתונת פסים נתגלגל פס ים שנקרע הים לפניהם, וע"כ בא הכתוב לחבוש שבורי לב אשר לבם יכאב בראותם גלגולי סבותם ואינם יודעים מאומה שהכל היה לטובתם ומחמת זה הם מתרשלים מעבודת הבורא כי המה מוטרדים באות נפשם ואינם יכולים לפנות עצמם ומחשבתם לשמוח בחלקם ולעבוד השי"ת בשמחה ובטוב לבב, ע"כ בא הכתוב להזהיר הודיעו בעמים לשון גחלים עוממות, הן המה שנפלו ממדריגתם, מצוה להודיעם עלילותיו הבלבולים וגלגולי סבות שהקב"ה מסבב להקים את דברו להחיותינו לפליטה גדולה כמו שהיה אצל יוסף שהכל היה לבם דוים על המעשה, והשבטים בעצמם נתחבטו מה זאת עשה ה' לנו, והאמת כי הוא עצת היצה"ר ותחבולותיו להניא לב האדם מעבוה"ק להטרידו בעניני עוה"ז או בדאגת עונותיו שמראה לפניו שאינו כדאי לכוין בתפלתו שתהיה כתר להשי"ת ולכן צריך האדם להיות אמיץ לבב ועז פנים.

וזה"ש עז פנים לגהינם כי אין גיהנם גדול מזה שהאדם רוצה ומתאמץ עצמו לעבוד עבודתו ית"ש ולהתפלל לפניו בשלימות וללמוד והיצה"ר אינו מניחו, וטובה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים כו' מכל חיי עוה"ב, וע"כ אדם כזה שהוא אמיץ לבב יכול להיות בגיהנם, משא"כ מי שהוא בושת פנים אינו יכול כזאת שמיד הוא נסוג אחור וצריך להיות תמיד בגן עדן שלא יחסר לו כל מאומה, וכמ"ש במדרש משל ליוצר חרס שאינו מנסה רק הקדירות הטובים השלימים.

וע"כ נאמר ואלה שמות בני ישראל כי כל מקום שנאמר ואלה מוסיף על הראשונים ונאמר הבאים לשון הווה כמו שפירשתי כבר עיי"ש, וע"כ נאמר אעפ"י שנסתמו לבם ועיניהם של ישראל מצרות השיעבוד מ"מ ויחי יעקב שלא הניח לעצמו מעצת היצה"ר להטרידו מעבודה"ק והבוטח בה' חסד יסובבנו.

האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, לכאורה משמע שיעקב נתיירא שאם יקרא אותם להוכיחם לא ירצו לבא שידעו שבלבבו עליהם על מכירת יוסף ולכן אמר להם שרוצה לגלות חידושים כדי שיבואו לשמוע ואח"כ הוכיחן, אבל אינו נכון שחלילה לומר על השבטים שיבעטו בתוכחות או שיעקב היה משטה בם, וגם צריך ביאור מש"כ ברש"י שרצה לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, וקשה דמנין ידע יעקב את הקץ שלא נתגלה לשום מלאך ושרף ולא לשום נביא רק לדניאל ברמז ונצטוה לחתום הדברים, גם קשה מה ענין זה לסילוק שכינה הלא אפילו בהשראת השכינה היה אפשר להעלים ממנו קץ הפלאות.

והנ"ל כי למראה עינינו בעתים הללו שהזמן בוגד ובני אדם מסובלין בעול מלכות ודרך ארץ ע"כ מתרשלים בעבודת הבורא, וע"ז נאמר (תהלים קכב א) שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שהיתה נפשנו משתוקקת לעבודת הבורא, אימתי בזמן שעומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים כשהיינו יושבים בשלום איש תחת גפנו כו' והיה עליית השבטים להודות לשם ה' על הטובות אשר גמלנו ולא היינו בדאגה כל איש על נגע לבבו, אבל עכשיו שאלו שלום ירושלים מי יסור לשאול בשלומה הלא שמענו פחד ואין שלום, כי שעריך נצתו באש ושועלים הלכו בה והנשארים שמה במדינה ברעה

גדולה כמ"ש בנחמיה [א ג], אבל הדבר מוטל על הקב"ה שהוא ידרוש לציון עיר הנדחה, וכאשר ישליו אוהביך אזי יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך, ומתחילה למען אחי ורעי אדברה נא שלום ואח"כ למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך.

אבל אמת נכון הדבר כי לא זו הדרך אשר יבחר ה', וזהו עיקר הנסיון לעבוד את ה' בעת רעה, וכמ"ש למי אתה פונה בעת צרה, וע"כ תחלת פ' זו היא סתומה ונאמר אצלם ויחי יעקב להורות שאעפ"י שנסתמו לבם ועיניהם מצרות השעבוד מ"מ ויחי יעקב שלא תקפוהו צרות השיעבוד מלהתרשל מעבודת הבורא, והיינו ע"י שהוא היה עמוד התורה וכל המקבל על עצמו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות, ויעקב היה עמוד התווך והיינו היחוד של אהבה ויראה שמייחדין ומברכין על הרעה כעל הטובה כמו שביארתי במקום אחר עי"כ נמתקו כל הדינים, וע"כ אמרו כשיש שלום השכינה שורה בישראל ואין אומה ולשון יכולה לשלוט בהם כי בהיות השלום אזי השכינה שורה וכלום חסר מבית המלך.

הנה כי כן בחבלי משיח נאמר יצטרפו ויתלבנו שהם לנסיון מי שיוכל לעמוד מחמת שהעולם נסוג אחור ופונים אחר בצעם ומתרשלים מעבודה"ק וע"כ כל איש אשר נגע אלקים בלבבו מחוייב להתאמץ יותר ויותר לעשות נחת רוח ליוצרו לפניו ית"ש ולהפוך החושך לאור ואז יאמר עליו ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

וזה"ש רצה יעקב לגלות את הקץ כלומר להקל החבלי משיח המכסים על הקץ וע"י עבודתו וייחודו להמתיק הדינים יתקרב ויתגלה הקץ ונסתלקה ממנו השכינה שאינה שורה בישראל מחמת שאין שלום ביניהם שזהו עיקר היסוד מוסד להקל החבלי משיח.

וזה"ש האספו ר"ל שיהיה לכם אחדות כמ"ש בשל"ה אז ואגידה לכם, ואגידה הוא לשון המתקה כמו ממגד תבואות שמש שע"י שיהיה ביניכם אהבה ואחדות בלב אחד כאיש אחד אמתיק מעליכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, היינו כל החבלי משיח לא יהיה להם כח לשלוט עליכם.

חידושי אגדה לחתונהויאמר מי אלה כו' הראה לו שטר אירוסין כו', צריך להבין דמה ענין זה לזה, עפימ"ש (תהלים קכח א) אשרי כל ירא כו' יגיע כפיך כו', עפימ"ש (ש"א יב כב) כי לא יטוש כו' את עמו בעבור שמו הגדול כו', והוגד לי בחלום דיש ב' השגחות דהיינו השגחה פרטית למעלה מן המזל והשגחה כללית ע"י המזל, ומי שנשתנה שמו מחמת חולי הוא העיקר ומקדימין אותו, וכתב בנחלת שבעה הטעם מפני שעיקר השם הראשון לשנות המזל ולכך אין מזל לישראל דשם ישראל שנתן לו הקב"ה הוא למעלה מן המזל, אבל שם יעקב מורה על לשון עקב למטה מהמזל, וזש"ה כי לא יטוש כו' בעבור שמו הגדול שנתן להם הקב"ה לעשותם לו לעם כו' בהשגחה פרטית.

וזש"ה אשרי כל ירא ה' אם הם ירא שמים ג"כ טוב רק בזה יצטרך להטריח בשביל פרנסתו מחמת שהוא תחת המזל וזש"ה יגיע כפיך כי תאכל כו', אבל אשריך וטוב לך באיזה אופן יהיה עליך השגחה פרטית שתהיה פרנסתך מצויה בריווח היינו אם אשתך כגפן פוריה שתשא אשה דהשם שורה ביניכם ברכת ה' היא תעשיר כמ"ש בארץ ישראל עיני ה' דורש אותה תמיד כו', וזש"ה יברכך ה' מציון כו' כי שם צוה ה' את הברכה, כמו כן ע"י שבע ברכות של אירוסין ונשואין זוכין להניח ברכה אל ביתך ביתו זו אשתו, וע"כ כשראה יעקב את בני יוסף שאין ראויין לברכה היה תמה וסבור שאינם מן אשה הראויה לו וע"כ הראה לו שטר אירוסין ונשואין שנשא אותה בברכה וע"כ התפלל עליהם.

לברית מילהשים ידך תחת יריכי, הקשה בעוללת אפרים [מאמר ת"ו] דגבי אברהם פירש"י משום שבאה לו ע"י צער וכאן לא שייך טעם זה, גם מ"ש בפ' ויגש הראה להם שהוא מהול ואח"כ אמר עוד והגדתם לאבי את כל כבודי ואשר ראיתם פירש"י שאני מלך ושאני מהול לפי פשוטו דלכאורה אין ראיה ממילה דכל המצרים היו נמולים, רק דזה הוי רק בעמא דארעא שהוכרחו לציית ליוסף משום רעבון משא"כ יוסף עצמו שהיה מלך והיה לו כל טוב לא היה מוכרח למול ושפיר יש ראיה ממה שהוא מהול, וזש"ה והגדתם כו' שאני מלך ואח"כ אשר ראיתם שאני מהול ויאמין לכם שאני יוסף, ובאופן אחר עפימ"ש לעיל בשעה שנכנס דוד למרחץ כו' ועפימ"ש תחת אשר לא עבדת.